

TOIMITUKSELTA
FRÅN REDAKTIONEN

Eksegetiikka yllättää

RAIMO HAKOLA & TUOMAS RASIMUS

Tämä *Teologisen Aikakauskirjan* teemanumero on omistettu kesällä 2023 60 vuotta täyttäneelle Helsingin yliopiston Uuden testamentin eksegetiikan professori Ismo Dunderbergille. Jo kauan ennen merkkipäiväänsä Ismo teroitti kollegoilleen ja oppilailleen, että hän ei kaipaa kunnianosoitukseksi perinteistä akateemista juhlakirjaa. Ismo kuitenkin tietää, että hänen oppilaansa ovat usein kovapäisiä eivätkä aina seuraa ohjaajansa hyviä neuvoja. Emme halunneet, että merkkipäivä menisi ohi ilman, että juhlistaisimme sitä mitenkään. Niinpä päätimme yllättää Ismon ja pyytää kollegoitamme kirjoittamaan suomenkielisiä artikkeleita Uuden testamentin ja sen lähialojen tutkimuksesta. Ei ollut vaikea saada lehden kirjoittajajoukkoa innostumaan ja tulemaan mukaan tähän pienimuotoiseen kunnianosoitukseen. Kiitämme *Teologisen Aikakauskirjan* päätoimittajaa avoimuudesta tälle idealle ja lehden toimittajia asiantuntevasta avusta, kun artikkeleita työstettiin painokuntoon.

Toimiessaan Uuden testamentin eksegetiikan professorina (vuodesta 2008), teologisen tiedekunnan opetuksesta vastaavana varadekaanina (2010–2013) ja tiedekunnan dekaanina (2014–2017) Dunderberg on toistuvasti painottanut sitä, kuinka teologian opetuksen tulee perustua alan tuoreimpaan tutkimukseen. Toivomme, että tämän teemanumeron artikkelit edesauttavat tämän tavoitteen toteutumista. Artikkelit tarjoavat suomalaiselle, teologiasta kiinnostuneelle lukijakunnalle kattauksen Uuden testamentin tutkimuksen viimeaikaisista teemoista ja samalla alan opettajille ja opiskelijoille kipeästi kaivattua suomenkielistä materiaalia opetuksessa hyödynnettäväksi. Ehkä ylevä tavoitteemme oikeuttaa sen, että hanke on toteutettu vastoin juhlakalun nimenomaista toivetta.

Eksegeettinen tutkimus on ottanut monia edistysaskeleita sen jälkeen, kun Ismo Dunderberg väitteli teologian tohtoriksi Johanneksen evankeliumin ja synoptisten evankeliumien suhteesta vuonna 1994. Pian väitöskirjan jälkeen Dunderbergin tutkimus suuntautui Uuden testamentin kaanonin ulkopuolisiin varhaiskristillisiin lähteeseen. Koko alan kehitys on ollut samansuuntaista. Virallisesti oppialan nimi on vielä useimmissa akateemisissa instituutioissa Uuden testamentin eksegetiikka, mutta Raamatun kaanonin rajat ylittävä näkökulma on tullut osaksi tutkimuksen arkipäivää.

Ajanlaskun alussa varhainen kristillisyyksi oli yksi monista juutalaisista ryhmistä, jotka loivat uudenlaista juutalaista identiteettiä muuttuvassa maailmassa. Elisa Uusimäki osoittaa artikkelissaan ”Eletty viisaus varhaisessa juutalaisuudessa”, kuinka ajan juutalaiset oppineet loivat perinteisen viisauksikirjallisuuden pohjalta kuvan ihanteellisesta elämäntavasta, jossa näkyy laajemmat kreikkalais-roomalaisesta kulttuurista ja sivistyksestä nousevat vaikutteet.

Varhaiskristillisyyden ymmärtäminen ei ole mahdollista ilman syvällistä tuntemusta ajanlaskun alun juutalaisuudesta, mutta viime vuosikymmenten aikana on tullut selväksi, että myös kristillisyyden myöhempi kehitys saattaa valaista Uuden testamentin ajan kristillisyyttä. Nina Nikin ja Pasi Hyytiäisen artikkeli ”Muuttuva vanhurskaus: *dikaios*-sanojen yhteisesiintymien verkostoa-analyysi varhaiskristillisyydessä”, osoittaa, miten eri tavoin myöhemmät kirjoittajat tulkitivat Paavalille keskeistä *dikaios*-sanastoa (perinteisesti ”vanhurskaus”, nyttemmin ”oikeamielisyys” tms.). Maijastina Kahloksen artikkeli ”Miekalla vai nuijalla? Augustinus, Petilianus ja keskustelu uskonnollisesta väkivallasta myöhäisantiikissa” on puolestaan esimerkki Uuden testamentin ja myöhäisantiikin tutkijoiden jo vuosikymmeniä jatkuneesta läheisestä yhteistyöstä, jota Ismo Dunderberg on ollut Suomessa keskeisesti synnyttämässä ja ylläpitämässä. Yhteistyö on osoittanut, miten tutkijat voivat löytää yhteisiä kehityskulkuja ja teemoja lähteistä, jotka ovat ensi tuntumalla ajallisesti kaukana toisistaan.

Ismo Dunderberg on jatkanut Uuden testamentin kirjoitusten tutkimista rinnan uusien lähteiden tutkimuksen kanssa. Teemanumerossamme Tuomas Rasimuksen artikkeli ”Jeesus, aurinko ja uusikuu: Vaihtoehtoiset kalenteriteoriat ja pääsiäisaterian ajoitus” ja Raimo Hakolan ”Historia, kollektiivinen uhriutumisen ja sosiaalinen identiteetti Ensimmäisessä Johanneksen kirjeessä” osoittavat, kuinka uudet näkökulmat ja uudet metodit voivat valaista tuoreella tavalla paljon tutkittuja Uuden testamentin kirjoituksia. Dunderberg kuuluu tutkijoihin, jotka ovat osoittaneet, kuinka oikeaoppisuuden (ortodoksia) ja harhaoppisuuden (heresia) käsitteet eivät ole arvovapaita ja ovat siksi ongelmallisia varhaiskristillisyyden kuvaamisessa. Teemanumeron katsauksia-osiossa Antti Marjanen jatkaa tämän problematiikan käsittelyä kolumnissaan ”Montanistit – toisinajattelijoita vai harhaoppisia?” Toinen Dunderbergin pitkäaikainen kollega, Risto Uro, kysyy ”Mitä annettavaa raamatuntutkimuksella on ekologisen kriisin kohtaamiseen?” Yksi Suomessa viime aikojen puhutuimmista eksegeettisistä julkaisuista on Ville Mäkipellon ja Paavo Huotarin *Sensuroitu: Raamatun muutosten vaiettu historia* (Otava, 2023). Tuukka Kauhasen, Mäkipellon ja Huotarin puheenvuorot osoittavat, kuinka kirjan aihepiiristä voidaan keskustella asiallisesti ja eri näkökantoja kunnioittaen. Kirjallisuus-osiossa esitellään uutta kotimaista ja kansainvälistä eksegeettistä kirjallisuutta.

Monissa teemanumeron artikkeleissa viitataan Ismo Dunderbergin tutkimuksiin eksplisiittisesti, mutta niistä välittyy toivoaksemme myös sama kriittinen ja tinkimätön asenne tutkimukseen, joka on leimannut hänen työtään. Toivomme, että teemanumeron kirjoitukset ilahduttavat Ismo Dunderbergia ja että niistä on iloa vielä vuosien ajan eksegeettisessä opetuksessa.

Teologinen Aikakauskirja on siirtynyt sähköpostilaskutukseen.

Säästä rahaa ja luontoa ja ilmoita sähköpostiosoitteesi toimitukselle toimitus@tatt.fi.

Mikäli edelleen haluat paperilaskun, veloitamme siitä laskutuslisän 5 €.